

УДК: 376-056.264:615.

Потапенко О.М., Галета З.А.

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГОПЕДИЧНИЙ МАСАЖУ В СИСТЕМІ КОРЕКЦІЙНОЇ РОБОТИ ЛОГОПЕДА

У статті розглядається проблема удосконалення мовлення дітей засобами логопедичного масажу. Представлено масаж, як частину комплексної медико-психолого-педагогічної роботи, направленої на корекцію різних мовленнєвих порушень.

Зазначено позитивний вплив масажу для корекції мовлення дітей та його дія на організм в цілому. У статті подано основні прийоми, які застосовуються логопедом, для підготовки дітей до процедури масажу. Детально описано, положення дитини під час процедури логопедичного масажу. Зазначено, у якому положенні має знаходитися дитина з гіперкінезами. Вказано вправи, як найкраще дитині з гіперчутливістю пристосуватися до процедури логопедичного масажу. Особливу увагу приділено додатковим методам розслабленню пацієнта (аудіоказки, вірші, пісеньки і ін.). Крім того, у статті детально проаналізовано, основні прийоми логопедичного масажу. Описано методичні вказівки до їх виконання та послідовність застосування при застосуванні логопедичного масажу у корекційній роботі логопеда.

Ключові слова: прийоми логопедичного масажу, положення тіла при масажі, додаткові методи розслаблення пацієнта.

Відомо, що одним із найефективних методів подолання порушень мовлення є масаж, і зокрема, логопедичний.

Логопедичний масаж є активний лікувальний метод, сутність якого зводиться до нанесення дозованих механічних подразнень на м'язи артикуляційного апарату спеціальними прийомами, виконуваними рукою масажиста або за допомогою спеціальних пристосувань (шпателі, постановочні зонди, зонди, запропоновані Є.В. Новікової). [2, с 14]

Призначенню логопедичного масажу повинна передувати медична діагностика, що проводиться лікарем невропатологом. Медичний висновок містить вказівку на наявність неврологічної симптоматики, зокрема вказівка на форму парезу (або паралічу), локальні порушення інервації і ін. Як правило, логопедичний масаж рекомендується проводити за рекомендацією лікаря або логопеда.

Перш ніж приступити до корекційної роботи, логопед повинен визначити форму і структуру мовленнєвого порушення, керуючись клініко-педагогічною класифікацією, після чого ставити запитання про необхідність проведення масажу. Як правило, основним свідченням до проведення масажу є зміна м'язового тону, яка може відмічатись як у загальній мускулатурі, так і в органах артикуляційного апарату. [1, с.36]

Масаж може проводитися на всіх етапах корекційно-логопедичної роботи, але особливе його значення на початкових етапах роботи, коли дитина ще не може виконати запропонованих артикуляційних вправ.

Перш ніж розпочати процедуру масажу, необхідно вибрати найбільш зручну позу. Прийняття правильної пози сприяє розслабленню м'язів, робить вільним дихання дитини, тому перед початком логопедичного масажу дитина повинна прийняти позу спокою. Найкраще посадити дитину так, щоб вона могла зручно поставити ноги. Це надає стійкості позі.

Якщо дитина погано контролює позу голови, дорослому необхідно передбачити додаткову можливість опори для дитини або провести масаж у положенні дитини лежачи. Якщо дитині важко піднімати голову і вона в неї постійно опускається, то слід розпрямити плечі дитини назад, розгинаючи спину. Відповідна реакція - піднімання голови [6, с.40]

Діти, у яких є гіперкінези, із труднощами зберігають позу за рахунок переважання низького м'язового тону. Це ускладнює виконання масажних прийомів і послаблює у дитини відчуття пози і рухів язика. Необхідна, з одного боку, часта активна зміна поз, а з іншого - спеціальні пристосування для фіксації пози, а також вправи з обтяженням і опором. Щоб такій дитині було легше зосередитися на м'язових відчуттях, артикуляційні вправи можна виконувати з відкритими і закритими очима.

Іноді у дітей відзначається гіперчутливість у лицьовій або артикуляційній областях, стимуляція цих зон викликає у них неприємні відчуття, негативні емоції, підвищення загального м'язового тону. Якщо ігрові прийоми не сприяють усуненню цих відчуттів, то на найбільш чутливих зонах не робиться масаж, а на менш чутливих зонах використовуються полегшені прийоми масажу. Така техніка сприяє

поступовому збільшенню зони впливу, але якщо негативні емоції зберігаються на всіх ділянках, то масаж варто припинити [4, с.34]

Стислі кулаки можуть свідчити про загальне м'язове напруження, яке заважає проведенню масажу. У цьому випадку можна попросити дитину розкрити кулачок, зробити легке, розслаблююче поглажування руки від плеча до зап'ястя, потримати долоньку в своїх руках. При цьому пальці дитини повинні бути випрямлені, великий палець відведений, а зап'ястя розігнуто. У малюків долонька розкривається рефлекторно при застосуванні наступного прийому: провести пальцем по тильній поверхні долоні від великого пальця до мізинця. Оскільки у дітей з порушеннями в розвитку деякі рефлекси не зникають з плином часу, то даний прийом може мати успіх. Дітям старшого віку рекомендують притиснути основу долоні до твердої поверхні, розігнувши руку в лікті, і відвести пальці, починаючи від їх основи.

Діти з підвищеною чутливістю до дотику (гіперстезією) неадекватно реагують на дотики, тому будь-яка тактильна стимуляція повинна бути дуже м'якою і не викликати неприємних відчуттів. Тільки тоді, коли чутливість зменшиться, вплив можна поступово посилити.

Для того щоб підготувати таку дитину до першого масажу язика, використовують наступні прийоми.

1. Долонями самої дитини погладити її обличчя, голову та живіт (можна поверх одягу), імітуючи умивання. Можливі ігрові завдання з переходом до дій язика: «Покажи, як вмивається язичком котик», «Покажи, як хлеще воду собачка». Легке лоскотання руки дитини, починаючи від долонної і тильної поверхонь кисті, включаючи самі пальчики, до зовнішньої і внутрішньої поверхні передпліччя також надає стимулюючу дію.

2. Дати дитині на деякий час (перед масажем) потримати в руках шорсткі, гладкі, вологі, сухі, теплі, холодні або навіть липкі предмети. Порівняти ці властивості з властивостями продуктів, які ми вживаємо в їжу. Показати та дати потримати зонди, придумати для них назви або уявити на кого вони схожі.

Якщо хтось із дітей вже проходив курс масажу, то можна запропонувати новій дитині просто поспостерігати за цією процедурою, розважити дитину цікавими історіями, які відбуваються з зондами-персонажами [4, с.36]

Якщо дитина надмірно розгальмована або негативно налаштована на проведення курсу масажу, то перші процедури повинні бути дуже короткими і обмежуватися тільки поглажуванням кінчика язика, губ, верхньої і нижньої щелеп.

Усім дітям подобається застосування пісеньок, віршів і казок, які наповнюють образами той чи інший масажний прийом. Для цього добре підходять короткі вірші А. Барто та інших поетів, мотиви відомих дітям пісень. Причому слова можна підбирати свої або проспівувати на певний мотив відомий вірш. Творчість педагога, як творчий акт, також підтримується, але співати при цьому слід неголосно, краще увіголоса. Такі прийоми емоційно забарвлюють виконання масажу і привертають до нього інтерес дитини. В подальшому можна виконувати масаж мовчки або давати дитині розвиваючі завдання, наприклад порахувати, скільки разів зонд, який виступає в ролі машини, проїде або проїхав (завдання на довільну і мимовільну пам'ять) по доріжці, тобто по язичку і т.д.

Для придушення гіперкінезів, які проявляються у мимічній мускулатурі і в язиці, пропонується перед масажем проводити вправи, запропоновані К. А. Семенової: струшуючи руку і ногу дитини, зближують їх в області коліна та ліктя (правий лікоть з лівим коліном, і навпаки). Кілька рухів (2-3 рази) поперемінно праворуч і ліворуч сприяють ослабленню гіперкінезів [4, с.38]

Застосування логопедичного масажу дозволяє значно скоротити час корекційної роботи, особливо у роботі над формуванням звуковимови.

Основними прийомами масажу є поглажування, розтирання, розминання і вібрація. Інші прийоми є або їх підвидами, або відносяться до гімнастики.

Незмінним правилом класичного масажу є поступове посилення тиску на поверхні тіла при використанні будь-якого масажного прийому.

Будь-яка масажна процедура починається з поглажування. При цій маніпуляції не відбувається зрушування шкіри в складки, а лише ковзання по шкірі з різним ступенем натискування. Поглажування

виконується на початку процедури, що чергується з іншими прийомами, і ним закінчують кожен масажний комплекс. Поверхнєве площинне поглажування, як найбільш м'який і безпечний прийом, заспокоює нервову систему, знижує її збудливість, а глибоке і переривчасте - стимулює [4, с.94]

При поглажуванні посилюються обмінні процеси, поліпшується шкірне дихання, відбувається очищення шкіри, активізація її секреторної функції, також підвищується шкірно-м'язовий тонус і тонус судин, посилюється мікроциркуляція. При поглажуванні полегшується відтік крові і лімфи, що сприяє зменшенню набряку. Також прийом використовується у якості знеболювального і розсмоктуючого засобу. При цьому поглажування здійснюється спочатку на верхніх а потім нижніх ділянках до набряку.

При поглажуванні кисть руки знаходиться в одній площині з поверхнею тіла. Рухи можуть здійснюватися у різних напрямках: поздовжньо, поперечно, колоподібно, спіралеподібно. Чим глибше проводиться поглажування, тим суворішими стають вимоги до нього, оскільки необхідно дотримуватися напрям струму лімфатичних судин. Саме у напрямку по лімфатичних судинах буде направлено поглажування з обтяженням. Сила тиску при цьому поступово зростає від початку руху до його середини і зменшується до його кінця.

Поглажування можна проводити як безперервно, так і уривчасто, але темп виконання повинен бути повільним, рухи - плавними і ритмічними. Швидкі і різкі рухи призведуть лише до зміщення шкіри замість ковзання по ній. В області підвищеної чутливості або хворобливості сила тиску зменшується, а на верхніх ділянках збільшується [4, с.96]

Розтирання - це маніпуляція, при якій завдяки посиленню тиску на масажовану область відбувається зміщення шкіри, зрушування і розтягування масажованих тканин в різних напрямках. Виконується тільки після поглажування, в напрямку струму лімфи, так і проти нього. Енергійне розтирання по ходу найважливіших нервових стовбурів і в місці нервових закінчень на поверхні тіла викликає зниження збудливості нервової. При розтиранні м'язів (рухи більш повільні, ніж при доторканні) підвищується їх скорочувальна функція, поліпшується їх еластичність і рухливість. Однак не слід виконувати прийом на одному місці протягом тривалого часу. У різних шарах тканин також відбуваються зміни: розтирання сприяє розпушуванню і роздрібненню патологічних утворень; подразнення різних структурних утворень сполучної тканини шкіри, роблячи вплив на нервову збудливість, підвищенню рухливості тканин, розтягування рубців та спайок.

При функціональних порушеннях нервово-м'язового апарату, при млявих парезах і паралічах розтирання шкіри сприяє підвищенню тонуусу і скоротливої функції м'язів, запобігає їх гіпотрофії і атрофії [1, с. 68]

До основних прийомів розтирання відносять: прямолінійне, кругове і спіралевидне.

Прямолінійне розтирання зазвичай застосовується при масажі найважливіших нервових стовбурів. По прямій лінії здійснюється рух вперед або назад по масажованій поверхні. Якщо рухи рук масажиста будуть різнонаправлені (одна рука рухається вгору, а інша - паралельно вниз), то шкіра буде натягнутися і переміщатися разом з руками, а розтирання отримає назву поперемінного. Тиск рук при кожному прийомі рівномірний.

Кругове розтирання супроводжується зміщенням шкіри при списуванні кола (з обтяженням або без нього) у місцях виходу нервів.

При спіралевидному розтиранні кола описуються один за іншим з просуванням вперед, тобто як би накладаючись один на інший. Прийом легко виконається в будь-якій області.

Для збільшення сили і глибини впливу прийомів розтирання збільшується кут між пальцями і масажованою поверхнею. Однак розтирання не повинно викликати або посилювати больові відчуття. Якщо вони виникли, то можна використовувати поглажування, яке прискорить відтік лімфи і венозної крові (це властиво для класичного масажу, але не для рефлекторно-сегментарного, який досягає бажаного ефекту іншими способами).

Розтирання на обличчі необхідно робити шляхом переступання. Без необхідності при розтиранні не затримуються на одній ділянці більше 8-10 с. Ковзання по шкірі, а не рух разом з нею є помилкою даного прийому [4, с. 98]

Розминання - це прийом, при якому масажна рука виконує 2-3 фази: 1) фіксація, захоплення масажованої області; 2) здавлювання, стискання; 3) розкочування, розчавлювання, саме розминання.

Розминання використовується тільки після того, як було зроблено розтирання на даній поверхні, і по ходу лімфоток. В залежності від темпу, сили, тривалості виконання різновидів прийому знижується або підвищується збудливість кори головного мозку і тону масажованих м'язів. Розминання має найбільший вплив на м'язи, які при виконанні цього прийому масажист захоплює руками, піднімає і відтягує, здавлює і віджимає. У результаті підвищується скорочувальна функція м'язів, відновлюється працездатність і регенерація пошкоджених м'язів, збільшується еластичність сумочно-зв'язкового апарату, розтягуються укорочені фасції, апоневрози. Розминання сприяє посиленню крово- і лімфообігу, при цьому значно поліпшується живлення тканин, підвищується обмін речовин.

Основними прийомами розминання є поперечне і поздовжнє розминання. Поздовжнє проводиться по ходу м'язових волокон, уздовж осі м'язів, а поперечний - поперек м'язових волокон.

До допоміжних прийомів відносять: щипцеподібне розминання, ваяння, натискання, накочення, зрушення, розтягування. Накочувальні рухи змушують переміщатися розташовані поруч тканини на фіксовану кисть і пересуватися по ділянці. Зрушення відрізняється короткими ритмічними рухами (долонна поверхня пальців притискається до шкіри під кутом 35-40°) зі зміщенням тканини одна до одного. Натискання здійснюється в зоні розташування біологічно активних точок (БАТ). З допомогою щипцеподібного розминання захоплюються, відтягуються і розминаються локальні ділянки масажованої поверхні.

Розминання слід вести повільно, плавно, без ривків, до 50-60 рухів в 1 хв. Прийом починається від місця переходу м'яза в сухожилля.

Вібрація змінює внутрішньотканинний обмін, покращує трофіку тканин. При вібрації масажна рука або вібраційний апарат передає тілу масажованого коливальні рухи. В залежності від частоти й амплітуди вібрації відбувається розширення або звуження судин. Короткочасна вібрація зменшує больові відчуття, покращує функціональний стану м'язів. Сила та інтенсивність впливу залежать від кута між рукою і тілом - чим ближче вона до 90°, тим сильніший вплив. Тривалість вібрації від 5 до 15 с. Тривалість виконання ударних прийомів в одній області не більше 10 с.

Розрізняють вібрацію безперервну і переривчасту, лабільну і стабільну. На напружених групах м'язів переривчаста вібрація не використовується. При млявих і спастичних паралічах, парезах зазвичай використовують лабільну вібрацію, коли масажист робить коливальні рухи і переміщує руку вздовж області масажованої тканини. Стабільну вібрацію прийнято використовувати в точках виходів нервів з метою знеболювання [4, с. 99]

Комплекс масажних рухів потрібно формувати в залежності від індивідуальних проблем дитини, що має мовленнєві порушення.

Логопедичний масаж є частиною комплексу лікувально-оздоровчих та корекційно-розвиваючих заходів.

Використана література

1. Архипова Е.Ф. Логопедический массаж при дизартрии /Е.Ф. Архипова. – М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВТК, 2008.-123с.
2. Дьякова Е.А. «Логопедический массаж» - М.: Издат. центр «Академия», 2005.-96с.
3. Карелина И.Б. Логопедический массаж при различных речевых нарушениях: практическое пособие / И.Б. Карелина. – М.: Издательство ГНОМ, 2014 .-64с.
4. Микляева Ю.В. Логопедический массаж и гимнастика. Работа над звукопроизношением. – М.: Айрис-пресс, 2010.-112с.
5. Поваляева М. А. «Полный справочник. Настольная книга логопеда» - М.: АСТ: Астрель: Полиграфиздат, 2010 г.-448с.
6. Приходько О.Г. Логопедический массаж при коррекции дизартрических нарушений речи у детей раннего и дошкольного возраста. – СПб.: КАРО, 2010.-160с.
7. Новикова Е.В. Зондовый массаж: коррекция тонкой моторики руки: Наглядно-практическое пособие. Часть 2.- М.: Издательство ГНОМ и Д, 2009.-80с.

References

1. Arhipova E.F. Logopedicheskiy massazh pri dizartrii /E.F. Arhipova. – М.: АСТ: Астрель; Владимир: ВТК, 2008.-123s.
2. Dyakova E.A. «Logopedicheskiy massazh» - М.: Izdat. tsentr «Akademiya», 2005.-96s.
3. Karelina I.B. Logopedicheskiy massazh pri razlichnykh rechevykh narusheniyah: prakticheskoe posobie / I.B. Karelina. – М.: Izdatelstvo GNOM, 2014 .-64s.
4. Miklyayeva Y.V. Logopedicheskiy massazh i glmnastika. Rabota nad zvukoproiznosheniem. – М.: Ayris-press, 2010.-112s.
5. Povalyayeva M.A. «Polniyiy spravochnik. Nastolnaya kniga logopeda» - М.: АСТ: Астрель: Poligrafizdat, 2010 g.-448s.
6. Prihodko O.G. Logopedicheskiy massazh pri korrektsii dizartricheskikh narusheniy rechi u detey rannego i doshkolnogo vozrasta.

– Spb.: KARO, 2010.-160s.

7. Novikova E.V. Zondoviyiy massazh: korrektsiya tonkoy motoriki ruki: Naglyadno-prakticheskoe posobie. Chast 2.- M.: Izdatelstvo GNOM i D, 2009.-80s.

Потапенко О.М. Использование логопедического массажа в системе коррекционной работы логопеда.

В статье рассматривается проблема совершенствования речи детей средствами логопедического массажа. Представлен массаж, как часть комплексной медико-психолого-педагогической работы, направленной на коррекцию различных речевых нарушений.

Отмечено положительное влияние массажа для коррекции речи детей и его действие на организм в целом. В статье представлены основные приемы, которые применяются логопедом, для подготовки детей к процедуре массажа. Подробно описано, положение ребенка во время процедуры логопедического массажа. Указано, в каком положении должен находиться ребенок с гиперкинезами. Указаны упражнения, как лучше ребенку с гиперчувствительностью приспособиться к процедуре логопедического массажа. Особое внимание уделено дополнительным методам расслабления пациента (аудиосказки, стихи, песенки и др.). Кроме того, в статье детально проанализированы, основные приемы логопедического массажа. Описаны методические указания к их выполнению и последовательность применения при применении логопедического массажа в коррекционной работе логопеда.

Ключевые слова: приемы логопедического массажа, положение тела при массаже, дополнительные методы расслабления пациента.

Potapenko O. M. The Use of logopedic massage in the system of correctional work of the speech therapist.

The article considers the problem of improving the speech of children by means of speech therapy massage. Presents massage as part of a comprehensive medical-psychological-pedagogical work aimed at the correction of various speech disorders.

The positive effect of massage therapy for correction of speech in children and its effect on the organism as a whole. The article presents the basic techniques used by speech therapist to prepare children for massage treatment. Described in detail, the position of the baby during the procedure of logopedic massage. Specified, in what position the child should be placed with hyperkinesis. Provided the exercises as best child with hypersensitivity to adapt to the procedure of logopedic massage. Special attention is given to additional methods of relaxing the patient (audio fairy tales, poems, songs, etc.). In addition, the article analyzed in detail, the basic techniques of logopedic massage. Described and guidelines for their implementation and consistency of application in applying speech therapy massage in correctional work of the logopedist.

Keywords: logopedic massage techniques, body position during the massage, additional methods of relaxation of the patient.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2016 р.

Статтю прийнято до друку 05.11. 2016 р.

Рецензент: д.п.н., акад. Шеремет М.К.

УДК: 376.37:88'28

Почкун Ю.О.

**ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ ЗАСТОСУВАННЯ НОВІТНІХ КОРЕКЦІЙНИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ
У РОБОТІ ІЗ АУТИЧНИМИ ДІТЬМИ**

У статті проаналізовано наукові дослідження з проблеми корекції психофізичного розвитку дітей з аутичними розладами та описано специфіку застосування новітніх корекційних освітніх технологій в Україні та деяких зарубіжних країнах. Визначено сучасні корекційні технології для дітей аутичного спектру: прикладний аналіз поведінки (АВА), ТЕАССН, холдінг-терапію, метод «Son-Rise», «Розвиток міжособистісних стосунків», метод «Floortime», кінезотерапію, різновиди арт-терапій, анімалотерапію тощо. Доведено, що для розвитку аутичної дитини освіта є надзвичайно важливим фактором реалізації її особистісного потенціалу, засобом виправлення аутистичних порушень, одним із шляхів інтеграції в соціум. Наголошується на необхідності та психологічній значущості освітнього процесу в житті осіб зазначеної нозології. Зазначено, що для дітей з аутизмом має бути застосований особливий підхід з орієнтиром на світові стандарти та розроблені ефективні методи корекції та навчання. Виявлено, що на сьогодні психолого-педагогічна корекція розвитку аутизму не має однозначності й узгодженості щодо технологій та методик, які б допомагали ефективно долати порушення аутичного спектру.

Ключові слова: аутизм, аутичні діти, корекційні освітні технології, навчання, особливий підхід.

Останнім часом Україна, як член міжнародної спільноти, переходить до нової світоглядної парадигми, а саме «Єдине суспільство», яке водночас об'єднує людей і з різноманітними проблемами. Формується нова культурна і освітня норма – повага до людей фізично і психічно хворих, яка закріплена міжнародним законодавством на рівні Організації Об'єднаних Націй [3].

Системна допомога особам з аутизмом в Україні почала формуватися у другій половині ХХ століття. Особливі освітні потреби таких дітей враховуються переважно стихійно, не задовольняються в достатньому обсязі і на належному якісному рівні з причин невизначеності